EZİYET

(bk. EZÂ).

EZKÂR

(bk. ZİKİR).

el-EZKÂR

(الأذكار)

Nevevî'nin
(ö. 676/1277)
zikir ve duaya dair hadisleri bir araya getiren eseri.

Tam adı *Ḥilyetü'l-ebrâr ve şiʿârü'l-aḫyâr fî telḫîṣi'd-deʿavât ve'l-eẕkâri'l-müsteḥabbe fi'l-leyl ve'n-nehâr* olup 665 (1266-67) yılında kaleme alınmıştır. Nevevî bu eserinde, bir insanın hayatı boyunca karşılaşacağı çeşitli durumlar ve yapacağı ibadetlerle ilgili olarak topladığı dua ve zikirleri konularına göre on dokuz bölüm, 356 bab halinde sıralamış, ayrıca eserin sonuna genel dualarla ilgili otuz kadar hadis ilâve etmiştir. Günlük hayattaki çeşitli davranışlar, namaz, zekât, oruç, hac gibi ibadetler, cihad, sefer, evlenme gibi olaylarda yapılması uygun olan dua ve zikirleri verirken yer yer hadisleri açıklamış, hadis ilimleriyle ilgili bilgiler vermiş, fıkhî kaidelerden ve ahlâk kurallarından bahsetmiştir.

el-Eẕkâr'daki hadislerin seçiminde Buhârî ve Müslim'in *el-Câmiʿu'ṣ-ṣaḥîḥ*'leriyle Ebû Dâvûd, Tirmizî ve Nesâî'nin *es-Sünen*'leri esas alınmış, bu arada diğer hadis kitaplarına da başvurulmuş, Nevevî'nin ifadesine göre cüzler ve müsnedlerdeki hadislere çok az yer verilmiştir. Umumiyetle sahih hadisler tercih edilmekle beraber sahih hadis bulunamayan konularda bazan zayıf hadisler de alınmış, fakat çok defa bunların zayıf olduğu belirtilmiştir. Seçilen hadislerin kolay anlaşılır olmasına dikkat edilmiş, eserin hacmini büyütmemek için rivayetlerin senedleri verilmemiştir. Genellikle hadislerin başında, bazan da sonunda kaynakları ve sağlamlık dereceleri kaydedilmiş, Buhârî ve Müslim'den nakledilen hadislerin sıhhat derecesine işaret etmeye gerek görülmemiştir. Tirmizî'nin *es-Sünen*'inden alınan hadislerin sağlamlık derecesinin tesbitinde ise onun bu konudaki görüşleri esas alınmıştır. Okunmasında güçlük bulunan kelimelerin nasıl okunacağı belirtilmiş, garîb kelimeler açıklanmış ve bunlar hakkında çeşitli âlimlerin görüşleri zikredilmiştir. Bu arada konuyla ilgili âyetler, sahâbe ve tâbiîn sözleri nakledilmiş, diğer bazı kitaplardan bilgiler aktarılmıştır. Bazı konularda *Şerḥu'l-Müheẕẕeb*, *Şerḥu Ṣaḥîḥi Müslim* gibi kendi kitaplarına atıflar yapan Nevevî uzun babları kendi içerisinde fasıllara ayırmıştır.

Çeşitli tarihlerde basılan *el-Eẕkâr*'ın (Kahire 1306, 1312, 1331, 1375) Mustafa Hüseyin Ahmed (Kahire 1356), Abdülkādir el-Arnaût (Dımaşk 1391/1971), Ahmed Râtıb Hamûş (Dımaşk 1983), M. Enver Baltacî (Kahire 1406), Muhyiddin Mettû (Dımaşk 1407/1987), Ahmed Abdullah Bâcûr (Kahire 1988), Beşîr Muhammed Uyûn (Dımaşk 1988, Süyûtî'nin *Tuḥfetü'l-ebrâr*'ı ile birlikte) ve Ali eş-Şürbecî ile Kāsım en-Nûrî (Beyrut 1412/1992) tarafından tenkitli neşirleri yapılmıştır.

Tertibi ve muhtevası birçok âlim tarafından takdir edilen *el-Eẕkâr* üzerinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. İbn Hacer el-Askalânî'nin *el-Emâlî* diye de anılan *Netâʾicü'l-efkâr fî taḫrîci eḥâdîṣi'l-Eẕkâr* adlı çalışması yarım kalmış, talebesi Sehâvî bu çalışmayı sürdürmüşse de tamamlayamadan vefat etmiştir. *el-Eẕkâr*'ı İbn Allân es-Sıddîkī *el-Fütûḥâtü'r-rabbâniyye ʿale'l-Eẕkâri'n-Neveviyye* adıyla şerhetmiştir (Kahire 1348/1929). Bu şerh, İbn Hacer'in yarım kalan *el-Emâlî*'sinden pek çok nakil ihtiva etmektedir. *el-Eẕkâr* çeşitli âlimler tarafından ihtisar edilmiş olup bunlar arasında Takıyyüddin İbn Teymiyye'nin *el-Kelimü'ṭ-ṭayyib* adlı eseri günümüze kadar gelmiştir (Beyrut 1403/1983; nşr. M. Nâsırüddin el-Elbânî, Beyrut 1405/1985). M. Nâsırüddin el-Elbânî bu eseri *Ṣaḥîḥu'l-Kelimi'ṭ-ṭayyib* adıyla tekrar ihtisar etmiştir (Beyrut 1400, 4. bs.). Ayrıca Ahmed b. Hüseyin er-Remlî'nin *Muḫtaṣarü'l-Eẕkâr*'ı, Süyûtî'nin *Eẕkârü'l-Eẕkâr* adlı muhtasarı ve İbn Hacer'in *el-Emâlî*'sinden de faydalanarak kaleme aldığı *Tuḥfetü'l-ebrâr bi-nüketi'l-Eẕkâr* adlı ta'liki (bk. bibl.), Şemseddin İbn Tolun'un *İtḥâfü'l-aḫyâr fî nüketi'l-Eẕkâr*'ı eser üzerinde yapılan diğer başlıca çalışmalar olarak zikredilebilir. Muhammed Ali es-Sābûnî de eserden yaptığı seçmeleri *el-Münteḳa'l-muḫtâr fî Kitâbi'l-Eẕkâr* adıyla yayımlamıştır (Kahire 1986).

BİBLİYOGRAFYA :

Nevevî, *el-Eẕkâr* (nşr. Abdülkādir el-Arnaût), Dımaşk 1391/1971; Süyûtî, *Tuḥfetü'l-ebrâr* (nşr. Kemâl Yûsuf el-Hût), Beyrut 1410/1990; *Keşfü'ẓ-ẓunûn*, I, 688-689; Serkîs, *Muʿcem*, II, 1878; Brockelmann, *GAL*, I, 501; İ. Lütfi Çakan, *Hadis Edebiyatı*, İstanbul 1989, s. 125-126.

SELMAN BAŞARAN

Nevevî'nin *el-Eẕkâr* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Hacı Mahmud Efendi, nr. 589)